

เทศน์เช้า วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระเนาะ เวลาวันพระเนาะ วันทำบุญกุศล ในครอบครัวของเราอยากให้ครอบครัวของเราเริ่มเย็นเป็นสุข พาเด็กไปวัดนี้สุดขอดเลย พาเด็กไปวัดเพื่อให้เด็กมันคุ้นเคย ถ้าไม่พาเด็กไปวัดนะ เวลาไปวัดเขาไม่เข้าใจว่าวัดคืออะไร แล้วพอไม่เข้าใจว่าวัดคืออะไร ก็วัดคือสิ่งปลูกสร้างคือโบสถ์วิหารนั่นเป็นวัด ถ้าไปวัดอย่างนั้น พอเขาไปเห็นพระประพฤติปฏิบัติไม่ถูกใจ นี่ตาใสๆ ตาของเด็กมันตาใสๆ มันเห็นเป็นทางโลกใจ ตาใสๆ นะ แต่มันไร้เดียงสา

ฉะนั้น ถ้าพาไปวัด เห็นใหม่ มีข้อวัตร ถ้าพาไปวัดต้องมีกติกา เด็กที่โตจากที่นี่ ถึงเวลาแล้ว เวลาจะเทศน์เขาจะไปข้างนอก เพราะเด็กมันไม่เข้าใจหรือ เด็กมันควบคุมตัวเองไม่ได้ ฉะนั้นผู้ใหญ่ที่พาเด็กไปวัด เราต้องมีกติกา มีข้อยกเว้นของเรา เห็นใหม่ มีข้อยกเว้น ถึงเวลาจะเทศน์ต้องการความสงบ เราต้องพาออกไปข้างนอกก่อน แล้วพอเดี๋ยวเราพาเข้ามา เวลาของเขาให้เขาได้เต็มที่แล้ว ถ้าเวลาของเขา ตอนนี้เป็นเวลาของผู้ใหญ่ เป็นเวลาของผู้ที่ต้องการฟังธรรม

ถ้าธรรมนะ ถ้าจิตเราไม่สงบ เห็นใหม่ จิตเราถ้ามันไม่สงบ เราฟังสิ่งใดเราก็ไม่เข้าใจ ถ้าสิ่งที่มีมันสงบ สิ่งที่เป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเด็กมันตาใสๆ นะ แต่มันไร้เดียงสา ตาของผู้ใหญ่ เวลาตาฝ้าตาฟาง สมอมันดินนะ เวลาเราผ่านโลกมา เราผ่านโลกผ่านสงสารมามาก นี่เขาเรียกว่า “คนราตรียาว” คนที่ผ่านโลก ผ่านสงสารมา แต่ตามันฝ้ามันฟางมันเงา อยากรู้ปัญญา อยากรู้จะเข้าใจธรรมะ อยากรู้จะศึกษาปฏิบัติ แต่ตามันฝ้ามันฟางมันเงาไม่เห็น

นี่กาลเทศะมันไม่สมควรต่อกัน เวลาเด็กเข้ามานี่ตาใสๆ มันรู้ มันเห็นไปหมดแหละ แต่มันไร้เดียงสา มันไม่เข้าใจสิ่งใดๆ เลย มันก็แสดงออกตามธรรมชาติของมัน แต่เวลาผู้ใหญ่เรามีมารยาทสังคมของเรา เราแสดงออกอะไรเราก็มีความละเอียดว่าทำอย่างนี้มันไม่สมควร ทำอย่างนี้มันไม่สมวัย ถ้าการทำสมวัย สิ่งนั้นมันดีที่สุดใน

ในการประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา นี่เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันไม่สมวัย มันไม่สมวัยคือจิตใจมันไม่เข้มแข็งขึ้นมา จิตใจมันยังคลุกเคล้าไปด้วยกิเลสตัดหาความทะยานอยาก คำว่า “กิเลสตัดหาความทะยานอยาก” เราไม่เข้าใจหรอก เราเข้าใจว่าเราใช้ปัญญา เราเข้าใจ เราพอใจสิ่งใดสิ่งนั้นก็ เป็นธรรม สิ่งนั้นก็ เป็นธรรม เพราะเราพอใจ

ความพอใจ เห็นไหม ความพอใจ นี่ค้นหา วิวาทค้นหา ตัณหา ความอยาก ความไม่ต้องการ ความอยากคือตัณหา การแสวงหามา วิวาทค้นหา พยายามไปผลักไสยามไม่ต้องการ แล้วเวลามัน กลางๆ ละ กลางๆ นั้นมันคืออะไร กลางๆ นั้นมันคืออะไร? มันก็คือความพอใจนั่นละ ฉันทะคือ ความพอใจ ถ้าฉันทะคือความพอใจ มันก็กิเลสทั้งนั้นแหละ กิเลสอย่างหยาบ เราก็รู้ได้ว่ากิเลส อย่างหยาบ เวลามันให้โทษกับเรานี้กิเลสเป็นสิ่งไม่ดีเลย

คุณสิ เวลาคนทุกข์คนยากเราพยายามชวนขวยมาเพื่อดำรงชีวิตของเรา คนมันมีศรีสุขของ เขา นะ เขามีเงินมีทอง ไอ้คนทุกข์คนจนก็บอกว่าถ้าคนมันมีศรีสุขแล้วคนนั้นต้องมีความสุข มีความสบายดี เห็นไหม นี่เวลาคนทุกข์คนจนเราก็คงพยายามแสวงหาของเราด้วยความทุกข์ความยาก ถ้าเรามีเวลา เราจะประพฤติปฏิบัติ เวลาเรามีเงินมีทอง เราจะไปวัดไปวา ไอ้คนมีเงินมีทองขึ้นมาแล้ว อยากจะไปวัดไปวา มันก็ไปวัดไปวาไม่ได้ เพราะมีเงินทองขึ้นมาแล้วมันต้องรักษา ต้องเพิ่ม จำนวนมันขึ้นไปเรื่อยๆ

เวลาที่เราทุกข์เรายาก เราก็บอกว่าถ้าเรามั่งเรามีแล้วเราจะมีความสุข ไอ้คนที่มั่งมีมหาศาล เลย มันมีความสุขไหมละ ความสุขเพราะอะไร ความสุขเพราะว่ามันยังต้องมีภาระรับผิดชอบมากขึ้นไป เห็นไหม คุณสิ เวลาบวชพระมาแล้ว พระมีแค่บริวาร ๘ พระนี่เป็นนักพรต นักบวช นักพรต นักบวชต้องชำระกิเลส แล้วมันชำระกิเลสได้ไหมละ คุณสิ เขาทุกข์จนเจ็บใจเขาก็ทุกข์จนเจ็บใจ ของเขา เขามั่งมีศรีสุขของเขา นี่ก็เรื่องของโลกเขา พระเสียดละมาหมดเลย เสียดละหมดเลย มีแต่ บริวาร ๘ มีแต่ชีวิตนี้ นี่เวลาบวชขึ้นมาแล้วนะ โจนหัวมา อุบัชฌาย์ยกเข้าห่มมา แต่กิเลสมันไม่ได้ บวชด้วย พอกิเลสไม่บวชด้วยมันก็ทุกข์ของมัน แล้วจะแก้ไขอย่างไร จะแก้ไขอย่างไร

เวลาตาใสๆ มันก็ไร้เดียงสา ไม่เข้าใจสิ่งใดๆ เลย เวลาพอมันมีปัญญามันจะมอง มัน จะรู้มันจะเห็นมันก็ไม่รู้ไม่เห็น นี่เรื่องของโลกๆ ใด แต่ถ้าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้านะ สามเณรอายุ ๗ ขวบเป็นพระอรหันต์...เด็กๆ เป็นพระอรหันต์ได้อย่างไร

เวลาไปบิณฑบาตกับพระสารีบุตร เห็นเขาชักน้ำเข้านา นี้อาจารย์พระสารีบุตรไปนะ ถามพระสารีบุตรว่า “น้ำ...มันมีชีวิตไหม น้ำนี้มันมีชีวิตไหม”

พระสารีบุตรเป็นอาจารย์บอกว่า “น้ำไม่มีชีวิตหรอก”

เพราะสามเณรมันมีปัญหา เห็นไหม เพราะจิตเขาภาวนาของเขา พอจิตเขาเริ่มสงบเข้ามา ถ้าน้ำนี้ไม่มีชีวิต เขายังเอาไปใช้ประโยชน์ได้ ไปใช้สอยทำสิ่งต่างๆ ได้มหาศาล น้ำนี้เขายังดำรงชีวิตได้ แล้วจิตของเรา ความรู้สึกของเรานั้นมีความรู้สึกความนึกคิด ทำไมเราไม่ทำประโยชน์ เห็นไหม นี่มันแทงใจเข้ามา เวลาสามเณร ๗ ขวบเขาไม่รู้เลยว่า เขามีสติปัญญาของเขา เพราะสติปัญญา จิตมันสงบแล้ว พอมีสติปัญญามันจะย้อนกลับมา

เวลาพระสมัยพุทธกาลนะ เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมามันมีปัญหาไปภายใน เพราะเวลาปัญญามรรคญาณมันเกิดขึ้น นี่ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้น ธรรมจักรมันเกิดขึ้นในหัวใจ นี่มันยังลงเลสงสัยอยู่ จะไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พอดีไปถึงกุฎิ ฝนมันตกลงมา ฝนตกแรงมาก ตกแรงมากน้ำเจิ่งนองไปหมดเลย พอน้ำเจิ่งนองไปหมด น้ำจากชายคามันหยุดไปถึงหยดน้ำนั้น มันเป็นต่อมเป็นฟองขึ้นมา นี่ยื่นพิจารณาอยู่ พอยื่นพิจารณาอยู่นี้มันสำเร็จเดี๋ยวนั้นเลย ไม่ขึ้นไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กลับเลย นี่ผู้ที่มีปัญญา เห็นไหม

เราบอกว่าตาใสๆ มันก็ไร้เดียงสาซะ ใ้อมีปัญหาๆ ก็ปัญญาโลกทั้งนั้นแหละ แต่เวลามันเกิดภาวนามยปัญญาขึ้นมา จะไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นหยดน้ำนะ น้ำหยดลงไปเป็นน้ำเป็นฟองเป็นต่อมขึ้นมามันก็แตก แตกขึ้นมา มันอยู่ของมันไม่ได้ไง มันย้อนกลับเข้ามาในหัวใจ มันสะท้อนกลับเข้ามาเลย ใ้อเราเห็นทุกวันแหละ เราก็คิดทุกวัน เราศึกษาธรรมมาแล้ว เพราะอะไร นี่เพราะมีปัญหา ศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาหมดเลย แต่ตามันมองไม่เห็น ตามันฝ้าตามันฟาง

ฉะนั้น ตามันฝ้าตามันฟาง เวลาวันพระ วันพระวันเจ้า วันพระผู้ประเสริฐ พระคือผู้ประเสริฐ แล้วใครเป็นผู้ประเสริฐล่ะ? เห็นไหม พุทฺโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ก็หัวใจเราไง หัวใจเราเป็นผู้ประเสริฐ คุณสามเณร ๗ ขวบสิ น้ำมีชีวิตไหม แล้วสามเณรก็ไปเห็นเขาตัดคันศรให้มันตรง เพื่อจะไว้ใช้ประโยชน์ของเขา นี่ไม้คดๆ เขาก็ตัดให้ตรงได้ แล้วจิตใจของเรานั้นคด มันงอ มันเอารัดเอาเปรียบ มันบีบคั้นใจเรา กิเลสตัดหาความทะยานอยากมันข่มขี้ใจเราอยู่นี้ ทำไมเราไม่รู้จักรักษา ถ้ารู้จักรักษา นี่ไง นี่ธรรมเกิดตรงนี้

เวลาเราไปวัดไปวา เห็นไหม นี่ไปไหว้พระ ไหว้พระจะได้บุญกุศล...บุญกุศลมันเป็นอามิส มันเกิดจากอามิส เห็นไหม คุณติ เราเสียดสละกันเป็นวัตถุ นี่เป็นอามิส แต่เวลาจิตมันสงบเข้ามา มันไม่เจือด้วยอะไรเลย ถ้ามันไม่เจือด้วยอะไรเลย สิ่งที่พอจิตมันสงบเข้ามา พอตัวจิตมันสงบเข้ามา มันปล่อยวางเข้ามา คุณติ เราถือสิ่งของใจไว้ มือเราถือสิ่งของใจไว้พระรุ่งพระรังไปหมดเลย จิตมันคิด มันพระรุ่งพระรังไปหมดเลย มันไม่เคยหยุดเลย มันคิดร้อยแปดพันเก้า มันคิดไปตลอดเวลา

ธรรมชาติของจิตคือผู้รู้ ธรรมชาติที่รู้ จิตคือธรรมชาติที่รู้ สสารที่มีชีวิตใจ นี้พลังงาน พลังงานสันตติที่มันเกิดได้ตลอดเวลา สสารธรรมชาติที่รู้ๆ สสารนี้มันไม่มีชีวิตนะ คุณติ คุณวัตถุ ต่างๆ มันอยู่ในธรรมชาติของมัน เว้นไว้แต่มันเป็นไปตามธรรมชาติ คือมันเคลื่อนไหวไปตามแรง ไน้มถ่วง แต่ว่าจิตใจของเรา นี่ธาตุรู้ แล้วมันรู้ไปหมดๆ มันรู้นะมันรู้ไปหมดทุกอย่างเลยที่มัน ส่งออก แต่ตัวมันไม่รู้จักตัวมันเอง

เรามีสติปัญญาใช้ไหม เราเป็นชาวพุทธ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าไม่ให้เชื่อสิ่งใดๆ เลย เทวดา อินทร์ พรหมต่างๆ ไม่ให้เชื่อใครทั้งสิ้น ให้เชื่อสังขาร ให้เชื่อในการประพฤติปฏิบัติของเรา กาลามสูตร ไม่ให้เชื่อใครเลย แม้แต่ครูบาอาจารย์สอนก็ไม่ให้เชื่อ นี่คุณติ เราศึกษามา เราทำมา แล้วเราศึกษามา แม้แต่ครูบาอาจารย์ยังไม่ให้เชื่อเลย เพราะความเชื่อมั่น ส่งออก ถ้าเราไม่มีประเด็น ไม่มีต้นเหตุให้เราคิด เราจะเอาอะไรไปเชื่ออะไร แต่ถ้ามันจินตนาการ มันก็เป็นจินตมยปัญญา

แต่ถ้าเวลามันภาวนาขึ้นมา เห็นไหม คุณติ ที่จิตมันคิดไปร้อยแปดพันเก้า ธรรมชาติที่รู้ แล้ว ธรรมชาติที่รู้มันสงบตัวเข้ามา มันไม่สวดย คือมันไม่ส่งออก มันสงบตัวเข้ามาเพราะอะไร เพราะมี คำบริกรรมพุทโธ พุทโธ พุทโธ ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา พอมันเข้าไปเป็นตัวของมันเอง เห็นไหม คุณติ ของเรา มือไม้เราหยาบของไว้เต็มไม้เต็มมือ เราทำอะไรไม่ได้เลย พอเราวางไว้หมด เรา วางหมด พอวางหมดขึ้นมา จิตมันวางหมดมันก็ไม่ทำงาน เวลาจิตสงบแล้วนะ มันจะทำอย่างไร ต่อไป ถ้ามันไม่ทำอย่างไรต่อไป นี่รำพึง

ถ้าเมื่อก่อนมันคิด มันคิดด้วยกิเลสตัณหาความทะยานอยาก คิดด้วยอวิชชา แต่ถ้ามันจะเป็นวิชชาละ มันจะเป็นประโยชน์กับเราละ เห็นไหม เวลาจิตสงบแล้วบอก “สงบแล้วมันเป็น นิพพาน”...มันยังไม่ได้ทำอะไรเลย ยังไม่ทำอะไรเลยสงบแล้วนะ ถ้าจิตคนที่สร้างอำนาจาสนามา พันธกรรมของจิต จิตใครที่สร้างอำนาจาสนามา พอจิตมันสงบแล้วมันจะเห็นกาย เห็นต่างๆ เห็น

เลยนะ มันเป็นเรื่องที่จรเข้ามาในจักขุญาณเลย จิตจะเห็นเลย แต่เห็นชั่วคราว เห็นเป็นครั้งเป็นคราว แต่ถ้าทำให้มันเป็นเรื่องถาวร ถ้าคนที่ชำนาญในการใช้ปัญญาละ

นี่ถ้าจิตมันใช้ปัญญาละ มันจับ พอมันเห็น...ทำไมถึงเห็น ทำไมถึงเห็น เรามีเงินอยู่ใน กระเป๋าเงินมาจากไหน ทำอาชีพอะไรมาถึงมีเงินมา จิตถ้ามันเห็น ทำไมมันถึงเห็น? เห็นเพราะ จิตมันสงบ มันมีพื้นฐานของมัน มันถึงเห็น แล้วพอเห็นขึ้นมาแล้ว พอมันเห็นใช้ไปหมด เงินที่อยู่ใน กระเป๋าใช้หมดแล้วมันหมดไหม? หมด พอมันเห็น เห็นเพราะอะไร? เห็นเพราะพลังงานอันนี้ สันตติที่มันมีพลังงาน มันเห็นของมัน แล้วเห็นแล้วมันก็ส่งออกไป มันก็ไปหมดแล้ว แล้วทำอย่างไร ต่อ ทำอย่างไรต่อ

ถ้าจะเห็นอีก เห็นกาย อยากเห็นสติปัญญา ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม ที่พูดกันนี้ พร้าเพื่อกัน ไป สิ่งที่พร้าเพื่อกันไปมันส่งออกไปหมดแหละ แล้วถ้าส่งออกไปมันตามไป มันตามไปมันก็เสื่อมหมด มันต้องกลับมา กลับมา เห็น ใหม่ มือถ้าเวลามันหยิบสิ่งใด มือถ้ามันพระรุงพระรัง มันจะหยิบสิ่งของ ที่เป็นทางโลก มันก็เป็นการเสวยอารมณ์ เป็นธรรมชาติที่รู้ เวลาพุทโธ พุทโธมันก็เป็นธรรมชาติที่ รู้เหมือนกัน แต่เป็นพุทธานุสติเพื่อให้จิตสงบเข้ามา

พอจิตสงบเข้ามา ถ้ามีอำนาจวาสนามันก็รู้ก็เห็นของมัน ถ้าไม่มีอำนาจวาสนา ต้องรำพึง ต้องฝึกฝน เพราะอำนาจวาสนาของคนไม่เท่ากัน พันธุกรรมของจิตแต่ละคนไม่เหมือนกัน การปฏิบัติที่ว่าจะให้เหมือนกัน ไม่มี ในโลกนี้ปฏิบัติที่เป็นสูตรสำเร็จ ไม่มี ถ้ามันมีมันต้องเป็นสัง ฆธรรม เป็นปัจจุบันธรรมของแต่ละดวงใจ

ฉะนั้น ถ้ามันรำพึงขึ้นมา ถ้ามันเป็นไปได้ มันเห็นได้ เราพิจารณาฝึกฝนได้ นี่อำนาจวาสนา ของคนไม่เหมือนกัน แล้วถ้ามันเห็นแล้ว พอเห็นแล้วจะเห็นอีก เห็นไม่ได้ต้องทำอะไร? ต้อง กลับมาที่พุทโธ กลับมาที่ให้จิตมันสงบ คือสร้างฐานขึ้นมา จิตถ้ามันหยิบของ มือหยิบของที่เป็น พิชมันก็ให้โทษเป็นพิษ หยิบของที่เป็นโลกก็เป็นของโลก พอจิตมันปล่อยวางขึ้นมา พอมันจะไป หยิบสติปัญญา ๔ คือมันจับ จับสติปัญญา ๔ พอมันจับแล้ว พลังงานใช้แล้วกำลังไม่พอมันก็จาง ไป มันก็หายไป ต้องกลับมาที่พุทโธ กลับมาที่สัมมาสมาธิ กลับมาทำฐานในใจให้มันคง ให้มันคง แล้วรำพึงไปมันก็จะรู้ได้จะเห็นได้

แต่คนเราบอกว่า “ถ้าเป็นสมณะแล้วมันจะไม่เกิดปัญญา ปัญญาคือการใช้ปัญญา”...ปัญญาอย่างนั้นคือปัญญาสารพิน ปัญญาที่มันพระรุงพระรังมาในจิต จิตมันพระรุงพระรังมา มันก็หิบบต้องของมันมา ปัญญาอย่างนี้ใช้ไม่ได้ ปัญญาอย่างนี้เป็นปัญญาของโลก

ถ้าปัญญาทางธรรมนะ ถ้าเป็นปัญญาทางธรรม ภวานามยปัญญา คนภวานาเป็นจะเห็นว่าโลกียปัญญาเป็นอย่างไร ภวานามยปัญญาเป็นอย่างไร ถ้าปัญญามันเกิดขึ้น เห็นไหม นี่ในพุทธศาสนาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกถึงปัญญา ๓ ระดับ ปัญญาของเราคือการศึกษา “สุตมยปัญญา” การศึกษา การเล่าเรียน การค้นคว้า นี่สุตมยปัญญา “จินตมยปัญญา” ภวานาไปแล้วถ้ามีความสงบบ้าง มันใช้ปัญญาบ้าง นี่จินตมยปัญญา จินตนาการ จินตนาการสำคัญกว่าความรู้ ไลน์สไตน์ว่าอย่างนั้น แต่จินตนาการไปเท่าไรมันก็คือจินตนาการ เป็นไปไม่ได้ แต่ถ้าเป็น “ภวานามยปัญญา” มันจะเป็นปัจจุบัน มันจะเป็นความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง ถ้าเป็นจริงขึ้นมามันเข้าไปสารอก คายอวิชา คายความไม่รู้ สารอกสังโยชน์คายเป็นชั้นๆ เข้าไปจนถึงที่สุดแห่งทุกขันธ์

ถ้าเราจะประพฤติปฏิบัติ เราเป็นชาวพุทธ เห็นไหม ถ้าเป็นชาวพุทธ ระดับของท่านเราก็ทำทานของเราไปเพื่อสร้างอำนาจวาสนาบารมี ถ้าเป็นนักปฏิบัติจะจำศีลเพื่อบำเพ็ญเพียร เราก็ปฏิบัติของเราไป ถ้ามันเกิดขึ้นมามันเป็นไปได้ เห็นไหม นี่ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าปัญญาเกิดขึ้น เราจะรู้แจ้งของเรา ฉะนั้น เวลารู้แจ้งของเราแล้วนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ความเสมอกันโดยความสะอาดบริสุทธิ์ แต่ต่างกันด้วยอำนาจวาสนาบารมีของคน”

ฉะนั้น เราเป็นชาวพุทธ เราจะทำอะไร เราได้แต่กำลังของเรา เรามีศรัทธาความเชื่อขนาดไหน แล้วเวลาคิด เราจะเป็นอย่างเด็กไร้เดียงสาตลอดไป หรือจะเป็นผู้ใหญ่ที่ตาฝ้าตาฟาง หรือจะเป็นผู้ที่มีสายตาที่จะแทงตลอดเข้าไปในอริยสัจ ในสังขาร เราฝึกฝนได้ เราทำได้ เห็นไหม สามเณรน้อยบอกว่าน้ำมีชีวิตไหม...ไม่มีชีวิตเขายังใช้ประโยชน์ หัวใจเรามีชีวิต ชีวิตคือความรู้ตึกนิกคิดของเรา เรามีจิตมีใจที่จะทำประโยชน์ได้ เราจะสามารถแก้ไหนด เอาชีวิตเราให้รอดได้

เห็นไหม ถ้าใครมีสติ มีปัญญา นี่ปัจเจกตั้ง ปัจเจกตั้งคือความรู้ตึกความเป็นจริงของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง